

Referensgruppen för Bologna processen

Angående fördjupning och progression – de nuvarande breddmagistrarnas eventuella framtid i den nya examensstrukturen m.m.

Vi har fått prorektors uppdrag att undersöka olika möjligheter utarbeta ett system som underlättar tvärvetenskapliga ämneskombinationer mellan grundnivå och avancerad nivå. Uppdraget innebär alltså att finna vägar hantera begreppet ”huvudsakligt område för utbildningen” och dess konsekvenser för övergången till och examen på avancerad nivå från kandidatutbildningar med olika inriktningar (se departements-PM 2006-03-22: *Förslag till författningsförändringar med anledning av en ny utbildnings- och examensstruktur*).

Utgångspunkter

I förslagen till en ny examensstruktur betonas värdet av fördjupade studier, inte bara inom huvudämnet utan också inom angränsande kunskapsområden.

I propositionen Ny värld – ny högskola för regeringen följande resonemang:

Vissa remissinstanser har uttryckt en oro för att ett borttagande av den centrala regleringen av fördjupningskravet på en viss poängnivå i huvudämnet för generella examina skulle kunna leda till att fördjupning inte längre skulle vara möjlig eller önskvärd. Regeringen vill därför understryka att fördjupning är önskvärd inom alla utbildningar som leder till examen och att förändringen inte skall innebära att kvaliteten på utbildningar som leder till examina sänks. Regeringen anser således att det även i fortsättningen **bör** krävas fördjupade studier för såväl kandidatexamen som generella examina på avancerad nivå. **Kravet på fördjupade kunskaper bör uttryckas i de beskrivningar av förväntade studieresultat som skall anges för varje examen.**

[---]

Ämnesfördjupning eller professionell fördjupning är också en förutsättning för att i ett självständigt arbete kunna tillämpa och vidareutveckla de inhämtade kunskaperna med den grad av självständighet som krävs för studier på nästa nivå eller för yrkesverksamhet.

Regeringen anser vidare att **högskolorna bör ha möjlighet att lokalt reglera krav på ämnesfördjupning**. I examensbilagorna anges för de generella examina att det av examensbeviset skall framgå vilken inriktning examen har. Regeringen bedömer att detta bör behållas och att det till examen fogas ett för- eller efterled (se avsnitt 6.10). Som framgår ovan bör också lärosätena fortsatt få ange mer preciserade krav för examina utöver dem som föreskrivs i examensordningen. Sådana krav kan t.ex. uttrycka vad som krävs för att erhålla en kandidatexamen i ett visst ämne **eller med en viss inriktning**. Regeringen utgår från att dagens krav på fördjupning inom ett ämne kommer att fortsätta att ställas inom de stora utbildningsområden där de fungerar väl, men då som lokalt uppställda krav, t.ex. för att få en examen med en viss inriktning. Regeringen vill dock framhålla vikten av att kraven inte utformas så att et skapas onödiga hinder för studenternas mobilitet.

(Ny värld – ny högskola, s 103–104; vår fetstil)

En första ansats till att i den svenska examensstrukturen tillmötesgå internationella krav utgjorde magisterexamen med ämnesbredd. Breddmagistern, lanserad i *Advantage Sweden – Insatser för ökad rekrytering av utländska studenter till den svenska högskolan* (SOU 2000:92) och *Den öppna högskolan* (prop. 2001/02:15), skulle företrädesvis ha en yrkesinriktning. Det nya var att det för tillträde krävdes en

examen om minst 120 poäng eller motsvarande utländsk utbildning, vilket ju inte är fallet med nuvarande magisterkurser. Regeringen uttalar nedan en tydlig viljeinriktning att ha kvar utbildning som till sin påbyggnadskaraktär motsvarar breddmagistrarna, men som till skillnad från dessa innebär en tydlig progression.

Enligt regeringens mening bör varje utbildning karakteriseras av progression för studenten, såväl inom varje utbildningsnivå som mellan nivåerna. Denna progression innebär i och för sig att studenten såväl breddar som fördjupar sina kunskaper. Regeringen anser dock till skillnad från projektgruppen att breddning och fördjupning generellt sett kan ses som likvärdiga sätt att beskriva progression i studierna. Regeringen instämmer med de remissinstanser som anser att ordet bredd lätt leder tankarna fel. Att bredda sina kunskaper är i sig positivt, men det ger inte nödvändigtvis den progression som bör ske fram till examen och på nästa utbildningsnivå i förhållande till det föregående.

Detta innebär inte att breddning saknar värde eller att fördjupning bara kan ske genom ett visst antal poäng i ett och samma ämne. Genom att **ersätta centralt angivna krav på fördjupning på en viss poängnivå i ett huvudämne med beskrivningar av studenternas förväntade studieresultat och krav på självständigt arbete för samtliga examina** uppnås en större flexibilitet för utformningen av utbildningsprogram.

Regeringen anser alltså att det är viktigt med utbildningar på avancerad nivå som vänder sig till redan yrkesverksamma eller är tydligt inriktade mot arbetsmarknaden och inte enbart utformas för fortsatt akademisk forskarutbildning och forskning i ämnet. Mot bakgrund av vad som ovan sagts angående begreppet bredd anser dock regeringen att **benämningen och utformningen av magisterexamen med bredd inte blev helt tillfredsställande.** Som framgår av avsnitt 6.2.2 anser regeringen därför **inte att de två olika inriktningarna med ämnesdjup respektive ämnesbredd bör finnas kvar.** Ett program på avancerad nivå måste alltid innebära fördjupning, även om utbildningen är utformad kring ett sammanhållande tema och kan bygga på t.ex. kandidatexamen med olika inriktningar.

(Ny värld – ny högskola, s 104–105; vår fetstil)

De ovan beskrivna generella examina på avancerad nivå innebär också att det för den som har en yrkesexamen, framför allt på grundnivå, kan erbjudas en lämplig generell examen som påbyggnad. Den nuvarande magisterexamen med ämnesbredd är avsedd för detta ändamål. **Behovet av en sådan påbyggnadsexamen kvarstår men regeringen bedömer att detta kan tillgodoses genom dels den utformning som examensbeskrivningen för magisterexamen bör ha,** dels införandet av en masterexamen så som den beskrivs i denna proposition.

(Ny värld – ny högskola, s 117; vår fetstil)

I regeringens promemoria inför det slutgiltiga fastställandet av examensordning enligt Bolognamodellen upprepas och utvecklas frågeställningen om fördjupning och progression:

Ett program på avancerad nivå måste (...) enligt regeringens bedömning i propositionen alltid innebära fördjupning, även om utbildningen är utformad kring ett sammanhållande tema och kan bygga på t.ex. kandidatexamen med olika inriktningar. Riksdagen ger också uttryck för en sådan uppfattning i den sista meningen [d.v.s i reservation nr 19]: ”För examina med yrkesinriktning eller av tvärvetenskaplig karaktär skall fördjupning och progression ha skett inom relevant kunskapsområde.” Här markeras att det är fördjupning inom ett kunskapsområde som är relevant i förhållande till de tidigare studierna. Denna relevans finns inbyggd i den nya utbildnings- och examensstrukturen där studier på en högre nivå förutsätter tidigare studier för att studenten skall kunna tillgodogöra sig en viss utbildning. **Progressionen mellan nivåerna förutsätter att det måste ske inom ett relevant område. Det måste däremot inte vara exakt samma huvudämne, kunskapsområde, ämnesområde eller huvudsakliga området för utbildningen,** även om det i många fall kommer att vara så.

[--]

Kravet på fördjupning inom det huvudsakliga området för utbildningen förstärks också i förslaget i denna promemoria av att det för samtliga generella examina under rubriken Självständigt arbete (examensarbete) anges att **det självständiga arbetet (examensarbetet) skall vara fullgjort inom det huvudsakliga området för utbildningen.**

Postadress
Box 200
SE 405 30 Göteborg

Besöksadress
Humanisten
Renströmsgatan 6

Telefon
Nationellt 031-773 10 00
Internationellt+ 46 31 773 10 00
Telefax 031-773 11 44

Examensutredningen och propositionen uttrycker som synes samma inställning och på flera ställen med identiska eller nära nog identiska formuleringar.

Kravet på fördjupning uttrycks med en rad olika termer men utgående från en och samma ideologi:

- i termer av examensbeskrivningens förväntade studieresultat
- fördjupning i visst ämne eller med viss inriktning
- som krav på det självständiga arbetet
- som fördjupning utformad kring ett sammanhållande tema
- som progression inom ett relevant område (som inte behöver vara detsamma som huvudämne, kunskapsområde, ämnesområde eller det huvudsakliga området för utbildningen, ”även om det i många fall kommer att vara så”)

Samtliga kandidatexamina ger grundläggande behörighet till studier på avancerad nivå. Till detta kommer den särskilda behörighet som ett huvudsakligt område kan kräva.

Slutsatser

Arbetsgruppen har mot bakgrund av ovanstående dragit följande slutsatser:

Motivet för påbyggnadsutbildningar liknande breddmagisterutbildningarna från *Den öppna högskolan* kvarstår. Breddmagisterutbildningar i nuvarande form leder dock i den nya examenstrukturen inte till examen på avancerad nivå, men utbildningarna är av sådan karaktär att de med vissa modifieringar kan anpassas till den nya examenstrukturen.

Flera av breddmagisterutbildningarna kom till som en möjlighet att ge en påbyggnadsutbildning efter kandidatexamen. Det alternativ som i det dåvarande läget stod till buds var just breddmagistern. Förutsättningarna och kraven när det gällde nivå och djup för denna utbildning/examen verkade något osäkra, varför utbildningarna kom att se lite olika ut. Under förutsättning att förkunskapskraven och de förväntade studieresultaten formuleras så att utbildningarna uppfyller kraven för en examen på avancerad nivå och därmed visar på en tydlig progression i förhållande till grundnivån, finns det inget hinder för att även fortsättningsvis erbjuda dem, fr.o.m. H07 som magisterutbildning. **Problemet blir dock att definiera kunskapsområden/motsv. som täcker in övergångarna.** Vi vill illustrera resonemanget med ett exempel.

Belysande exempel

Kommunikation

Institutionen för lingvistik utbildning Kommunikation, 40 poäng, har som förkunskapskrav ”akademisk examen om 120 poäng eller motsvarande utländsk examen”. Detta är vad som fordras generellt för antagning till breddmagister. Fördjupningskravet är underförstått, eftersom det ställs allmänt för nuvarande kandidatexamina, alltså egentligen examen på 120-poängsnivå. I utbildningen ingår redan idag ett självständigt arbete om 10 poäng (15 högskolepoäng).

Följande tre krav måste i framtiden uppfyllas för att Kommunikation skall kunna erbjudas på avancerad nivå och leda till en magisterexamen:

1. Förkunskapskravets 60 poäng fördjupning måste formuleras som ingående i ett kunskapsområde ("huvudsaklig inriktning").
2. **Ett "huvudsakligt område" som tillåter att Kommunikation utgör fördjupning till en kandidatexamen i exempelvis ekonomi måste inrättas. Här krävs kreativitet. Kan examensbenämningen variera med innehållet i kandidatexamen? "Ekonomie magisterexamen med inriktning mot kommunikation"? Hur hanterar man examina som har förleden "filosofie"? Pondera att kandidatexamen är i historia. "Filosofie magisterexamen i historia med kommunikation"? Nej, här måste tänkas i andra termer (särskilt som historia inte varit med i utbildningen på magisternivå).**
3. De förväntade studieresultaten måste formuleras om så att utbildningen uppfyller kraven för en examen på avancerad nivå.

Om inrättande av kunskapsområden/motsvarande (kanske)

-- Här ska framgå hur man bär sig åt för att ansöka om inrättande av huvudämnen och kunskapsområden/motsv. I förslag till ny beslutsordning för GU föreslås att inrättande av huvudämnen och utbildningsprogram (och betygssystem) delegeras till fakultetsnämnd. --
--

Examensbenämningar (eventuellt)

En examensbenämning bör bestå av en examen, i enlighet med vad som förskrivs i examensbilagorna, och ett för- eller efterled eller båda, som anger examens **inriktning**. Detta kan t.ex. uttryckas filosofie kandidatexamen med samhällsvetenskaplig internationell inriktning, där "kandidatexamen" är själva examen, "filosofie" är ett exempel på förled och "med internationell samhällsvetenskaplig inriktning" är ett exempel på efterled. (Ny värld – ny högskola s. 133)

Dagens användning av termerna inriktning och utbildningsområde:

Inriktning kan anges (och gör det i de allra flesta fall) som huvudämne, t ex "Filosofie magisterexamen med huvudämnet italienska", som utbildningsområde i förled, t ex "Politices magister" (till det kommer sen också huvudämnet), som efterled, t ex "Filosofie kandidatexamen med inriktning mot personal- och arbetslivsfrågor med huvudämnet o.s.v." (förleden är här mest historisk-administrativ). För det konstnärliga området används ingen förled men inriktningen finns i huvudämnet och anges i översättningen av benämningen med efterleden "Fine Arts".

* * *

Frågan handlar, som framgår ovan, till syvende och sist om att definiera huvudsakliga områden/motsvarande för utbildningar på avancerad nivå, områden som motiverar och beskriver utbildningens relation till kandidatnivån. Exemplet med Kommunikation ovan illustrerar svårigheten.

Institutioner/fakulteter, och (enligt nu gällande beslutsordning) i sista hand GU centralt, måste alltså tydligt definiera de "huvudsakliga områden" inom vilka utbildning ges vid Göteborgs universitet.

En inte oviktig följdfråga blir nu hur dessa magister-/masterexamina ger behörighet till forskarutbildningar.

Å referensgruppens vägnar

Ulf Dalnäs, KFN
Catharina Langendorf, GF
Anna Nordling, HFN